

STANOVISKO ETICKÉ KOMISE UNIVERZITY KARLOVY K PODNĚTU Č. 2/2025

Předkladatel podnět:

KV

Dotčená osoba:

TP

Datum podání podnětu:

31. ledna 2025

Předmět podání:

Podnět na šetření neetického chování TP

Dotčená ustanovení Etického kodexu UK:

Část I. články 7, 8, 10 a 15

Stanovisko komise:

Předmětem podnětu byl projev člena akademické obce na sociální síti. Tato vyjádření měla povahu hodnotících soudů s věcným základem týkající se fakultní, resp. univerzitní politiky. V takovém případě je třeba posoudit, zda konkrétní projevy zcela postrádají věcný základ a nelze pro ně nalézt žádné zdůvodnění. Pouze v takovém případě by bylo třeba považovat tuto kritiku za nepřiměřenou. Tak tomu však v projednávaném případě nebylo. Univerzity jsou historicky baštou svobody projevu a zejména kritika procesů a rozhodnutí akademické samosprávy by neměla být automaticky považována za rozpornou s Etickým kodexem.

Komise tak v tomto případě neshledala porušení Etického kodexu.

Z hlediska zachování dobrého jména Univerzity a s přihlédnutím k požadavkům na ctění mravních principů a zásad nepovažuje komise za příkladné jednání a vyjadřování žádného z aktivních aktérů podnětem popisované situace. Z tohoto důvodu komise vyzývá ke zdrženlivosti při projevech, zejména v médiích nebo na sociálních sítích, a to obzvláště v případech, kdy mají tyto projevy potenciál zasahovat do osobnostních práv jiných členů akademické obce.

Odůvodnění:

I.

Dne 31. ledna obdržela komise *Podnět na šetření neetického chování TP* od KV. Tento podnět byl zařazen jako č. 2/2025. Tento podnět je taktéž projednatelný, jelikož byl podán členkou akademické obce.

II.

Smyslem Etického kodexu je navazovat na pravidla stanovená závaznými právními předpisy a dále je rozvíjet ve specifickém akademickém prostředí. (srov. část I. zejm. čl. 5 a 7). Etický kodex je proto třeba vnímat v kontextu těchto závazných právních předpisů. Etický kodex navíc vyžaduje od členů akademické obce Univerzity Karlovy, aby *dodržovali mravní principy a zásady i základní pravidla slušného chování a aby kritické podněty podávali věcně podložené*; tyto požadavky však coby normy

pro mezilidské jednání nikdy nemohou převážit nad právem na svobodu projevu, které zaručují Listina základních práv a svobod a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Z výše uvedeného lze usoudit, že Etický kodex není dokumentem existujícím ve vzduchoprázdnu. V obou projednávaných podnětech jde o typickou kolizi práva na svobodu projevu s osobnostními právy. S přihlédnutím ke specifickým akademického prostředí proto lze při zkoumání hranice mezi právem na ochranu osobnosti a právem na svobodu projevu využít závěry ze soudních rozhodnutí v obdobných případech.

Ústavní soud považuje za nezbytné hodnotit projev v celkovém kontextu, ať už celého sdělení, nebo dokonce i celé situace.¹ Je-li hodnotící soud založen na věcném základu (nejde-li tedy např. o zcela subjektivní hodnocení uměleckého díla), je nutné posuzovat, nakolik z něj skutečně vychází. Například expresivní hodnocení „čórka“ implikuje, že osoba, která je předmětem projevu se měla dopouštět krádeží apod.²

Při hodnocení, zda převáží ochrana osobnosti nad právem na svobodu projevu zohledňuje judikatura i postavení osoby, které se sdělení týká. Větší intenzitu ochrany požívá soukromá osoba, oproti tomu u osoby veřejně činné je míra přijatelného zásahu do jejích osobnostních práv širší. Přičemž se jedná nejen o osoby v aktuální funkci, nýbrž i o možné kandidáty, jako osoby veřejného zájmu.³

Při zkoumání, zda sdělení nějaké osoby zasahuje do osobnostních práv osoby jiné judikatura rozlišuje mezi *skutkovými tvrzeními* (data, informace, fakta, konstatování určité objektivní skutečnosti) a *hodnotícími soudy* (názory, ideje, postoje). V případě skutkových tvrzení je třeba zkoumat jejich pravdivost, naopak u hodnotících soudů to z jejich podstaty není možné. Přičemž je nutné zdůraznit, že svoboda projevu nechrání nepravdivá tvrzení.

V případě hodnotících soudů je nutné posoudit jejich urážlivost a adekvátnost. Z povahy věci mohou být přehnané či nadnesené. Vyjadřování názorů v lidském společenství, jakým je například Univerzita Karlova, nemůže být zcela emocí prosté, přičemž i taková tvrzení jsou svobodou projevu chráněny, neboť také mohou nést jistý obsah, např. oprávněné rozhořčení. Ústavní soud k hodnotícím soudům uvádí v nálezu sp. zn. I. ÚS 823/11 následující: „*V rámci demokratické pluralitní společnosti je každému dovoleno vyjadřovat se k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy.*“

Klíčové pro posouzení zásahu do osobnostních práv je také, čeho se samotný výrok týká, tedy co je jeho předmětem. Větší ochranu budou požívat soukromé záležitosti osoby oproti jejímu profesnímu životu. Obdobně přijatelnější bude kritika směřovaná k určité věci nebo konkrétnímu sdělení než

¹ Srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 453/03: „*Ani nepřipadnost názoru kritika z hlediska logiky a podjatost kritika nedovolují samy o sobě učinit závěr, že kritik vybočil z projevu, který lze označit za přiměřený. Pouze v případě, že jde o kritiku věci či jednání osob veřejných, která zcela postrádá věcný základ a pro kterou nelze nalézt žádné zdůvodnění, je třeba považovat takovou kritiku za nepřiměřenou. Při tom je třeba vždy hodnotit celý projev uskutečňující se ve formě literárního, publicistického či jiného útvaru, nikdy nelze posuzovat toliko jednotlivý vytržený výrok anebo větu.*“

² Jak obdobně uvádí ke svobodě projevu vhodný příklad komentář od Husseiní, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021: „*Použití pojmu „vrah“ může být skutkovým tvrzením a označovat pachatele vraždy, v kontextu výroku „vrah české kultury“ půjde o metaforickou hyperbolu kritizující například výkony populárního zpěváka. Otázka použití metafory, hyperboly, či figurativních výrazů je tak otázkou kontextu. Klasifikovat některé výroky jako skutková tvrzení či hodnotící soudy tak není možné zcela izolovaně, nýbrž až v závislosti na kontextu užití a zařazení mezi jiné výroky.*“

³ Srov. např. rozsudek ESLP 49418/99, ve věci Hrico proti Slovensku.

kritika směřující přímo proti konkrétní osobě. Potenciální zásah do osobnostních práv bude silnější, je-li konkrétní osoba přímo jmenována, než je-li obecně kritizováno například jednání skupiny osob. Obdobně bude kritika přijatelnější v případě, že půjde o veřejně působící osobu, podle Ústavního soudu jde o výraz participace společnosti na věcech veřejných.⁷ Z výše zmíněného je tudíž zřejmé, že ustanovení Etického kodexu nepostačují sama o sobě k tomu, aby jednotlivá vyjádření mohla být posuzována jako neakceptovatelná, jestliže nám rámec právního řádu České republiky poskytuje jasný standard, jenž nemůžeme překračovat s čistým odvoláním na pravidla akademické etiky.

III.

Mají-li být výše uvedené obecné závěry soudů v obdobných případech aplikovány na právě projednávaný podnět, je třeba dojít k závěru, že v případě podnětem dotčeného příspěvku na Facebooku převládá právo na svobodu projevu jeho autora nad dílčími ustanoveními Etického kodexu. Z tohoto důvodu došla komise k závěru, že nedošlo k porušení Etického kodexu.

Projevy učiněné dotčenou osobou v uvedeném příspěvku na sociální síti Facebook lze zařadit do kategorie hodnotících soudů založených na věcném základu, třebaže zvolená forma vyjádření může být vnímána jako neadekvátní. V posuzovaném případě je tedy třeba vyřešit, zda projevy zcela postrádají věcný základ s nelze pro ně nalézt žádné zdůvodnění. V takovém případě by bylo třeba považovat takovou kritiku za nepřiměřenou. Tak tomu však v projednávaném případě není.

Výroky o „obnově a ozdravení“ fakulty, resp. „co předváděli někteří studenti oboru filosofie a etika a aplikované etiky v posledních dnech na FB fakulty a při jednání senátu bylo hodně nemocné, hodně za hranou akademického projevu“ je třeba hodnotit v širším kontextu, jak je objasněno v části II stanoviska, kterým je v tomto případě konkrétně dlouhodobější kritika vzniku a fungování celého oboru filosofie a etika, resp. katedry filosofie a práva, která jej primárně realizuje. Při posuzování tohoto výroku a jeho případných dopadů je třeba vzít v úvahu též skutečnost, že nebyl konkrétně zaměřen na jednotlivého vystupujícího studenta nebo studentku, nýbrž je mířen nekonkrétně na blíže neurčenou část ze skupiny osob. Ze zápisu ze zasedání AS KTF UK ze dne 29. ledna 2025 plyne, že studentů daného oboru se během jeho zasedání vyjadřovalo několik. Nelze tak ztotožnit negativně míněné vyjádření s žádným konkrétním studentem. V návaznosti na své dřívější stanovisko č. 9/23 rovněž komise nepovažuje toto vyjádření za aktivní cílenou denunciaci konkrétních osob, neboť se nejednalo o veřejné vyjádření poskytnuté z pozice vedoucího představitele akademické samosprávy.

Není úkolem Etické komise, aby prokazovala nebo naopak vyvracela tvrzené skutečnosti a řešila spory mezi členy akademické obce. Takovým orgánem může být soud v občanském soudním řízení.

Komise považuje za nutné zdůraznit, že v projednávaném případě jde o sdělení, které se týká fakultní resp. univerzitní politiky. Vzhledem k tomu lze na situaci nahlížet obdobně, jako např. u vyjádření,

⁷ Viz náleznost sp. zn. IV. 23/05: „Při kritice veřejné záležitosti vykonávané veřejně působícími osobami platí z hlediska ústavního presumpce o tom, že jde o kritiku dovolenou. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace občanské společnosti na věcech veřejných. (...) Má-li být svoboda projevu osoby kritizující v takových věcech omezena rozhodnutím soudu, je třeba, aby osoba dotčená prokázala, že kritika nebyla vyřčena v dobré víře nebo nešlo o fair kritiku. Přitom presumpcí dovolené kritiky je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů, která v míře, v níž sloužila za základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám, přičemž platí, že zásadně budou chráněna jen tvrzení pravdivých skutečností.“

kteřá hodnotí počínání v rámci obecní samosprávy. Tomu je třeba přizpůsobit i posuzování emotivně zabarvených projevů. Odlišně by bylo třeba hodnotit situaci, kdy jeden člen akademické obce kriticky hodnotí výzkum jiného člena akademické obce nebo např. vystoupení studenta na semináři. Obdobně kritika veřejného vystoupení občana v zastupitelstvu obce by požívala větší ochrany, než kdyby se jednalo o konverzaci vedenou v soukromí. Komise však nevnímá sdělení, v němž člen akademické obce emotivně a kriticky hodnotí podobu jednání samosprávného orgánu fakulty, jako sdělení, vůči němuž by se měla uplatnit výraznější silnější míra ochrany osobnosti předkladatele podnětu a přiklání se k právu dotčené osoby projevit svůj názor.

Na závěr je třeba uvést, že univerzity jsou historicky místem, na kterém má svoboda projevu silné postavení. Tím spíše by bylo nesprávné a priori vyhodnotit jakýkoliv, byť emotivně zabarvený, projev kritizující procesy univerzitní samosprávy jako nesouladný s Etickým kodexem Univerzity Karlovy.

Stanovisko přijato komisí dne 15. dubna 2025

Hlasování komise: 6 pro, 0 proti, 0 se zdrželo

Za správnost: Mgr. et Mgr. Marek Vácha, Ph.D., předseda komise